

Rovnováha svobody projevu a potřeby regulovat nenávistný projev

Svoboda projevu patří mezi základní lidská práva a je nedílnou součástí demokratických společností. Svoboda projevu (též svoboda slova) představuje možnost vyjádřit se bez jakéhokoliv omezení nebo cenzury. Termín "svoboda vyjadřování" se občas užívá pro zdůraznění, že nejde jen o svobodu projevu, ale také o svobodu informace a myšlenky přijímat, vyhledávat a rozšiřovat jakýmkoliv způsobem, nezávisle na použitém prostředku.¹ Svoboda projevu je zakotvena v mezinárodních a regionálních úmluvách o lidských právech, například Článku 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. V článku 11 listiny základních práv EU je navíc uvedeno, že na svobodu projevu má právo každý.² Avšak jakmile vstoupíme do složitého pole nenávistného projevu "hate speech", střetáváme se s morálními, etickými a právními dilematy. Pod pojem nenávistný projev řadíme všechny veřejné projevy, které šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují nenávist proti skupině osob (například na základě jejich rasy, národnosti, etnicity, náboženského vyznání apod.).³ Tato esej se zaměřuje na rovnováhu mezi svobodou projevu a potřebou regulovat hate speech.

Kolize mezi svobodou projevu a regulací nenávistného projevu spočívá v otázce, zda lze chránit jedno právo bez omezení druhého. Svoboda projevu je pilířem demokracie. Bez ní nemůže fungovat veřejná diskuze, která je nedílnou součástí procesu občanské samovlády.⁴ Je to v podstatě naše právo komunikovat o politických otázkách, zahrnující oblasti jako jsou komentáře k aktivitám vlády, kritika veřejných činitelů nebo požadavky na určité práva.⁵ Zároveň je svoboda projevu spojena s osobní autonomií a schopností činit informovaná rozhodnutí. Umožňuje jednotlivcům přistupovat k různým perspektivám a rozhodovat se na základě široké škály informací. Společnost, která svobodu slova respektuje, je tolerantní k různým názorům a pohledům. Podporuje rozmanité prostředí a chrání práva menšin.

¹ Autor neznámý. *Svoboda projevu*. Wikipedia. cs.wikipedia.org/wiki/Svoboda_projevu

² Listina základních práv EU. Hlava 2. Článek 11 - svoboda projevu a informací. fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/11-svoboda-projevu-informaci

³ Autor neznámý. *Nenávistný projev (hatespeech)*. JSNS.CZ. www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/analiza/hejt

⁴ Institut H21. *Demokracie a svoboda*. www.h21.org/demokracie-a-svoboda

⁵ LibertiesEU. *Svoboda projevu: Zde je důvod, proč je její ochrana tak důležitá*. www.liberties.eu/cz/stories/svoboda-projevu-liberties-advokacie/12454

Zejména v prostoru internetu se setkáváme s případy dezinformací a nenávistných projevů. Se šířením názorů na internetu se pojí větší počet potenciálních příjemců. Když něco napíšeme na Instagram, je větší pravděpodobnost, že si to zobrazí více lidí, než kdybychom o tom diskutovali s pár kamarády u stolu. Množství nenávistného projevu na Instagramu dosáhlo celosvětového vrcholu ve druhém čtvrtletí roku 2021, kdy bylo zveřejněno až 9,8 milionu příspěvků obsahujících jakoukoli formu nenávistného projevu. Od konce roku 2019, tedy za necelé dva roky, se zvýšilo přibližně patnáctkrát.⁶ Problémem sociálních sítí, jako je Instagram, je nejen snadný přístup, ale také anonymita, pod kterou většina uživatelů své výroky zveřejňuje. Kritici tvrdí, že pokud by anonymita byla zrušena, uživatelé by s menší pravděpodobností zveřejňovali urážlivý obsah, zatímco příznivci argumentují tím, že je nezbytné soukromí chránit.⁷

Způsob, jakým jsou sociální sítě navrženy, omezuje kritické myšlení. Algoritmy mohou vytvářet tzv. informační bubliny tím, že personalizují obsah na základě předchozích preferencí. To znamená, že uživatelé mají tendenci být vystavováni obsahu, který potvrzuje jejich stávající názory a postoje, což může vést k izolování od odlišných perspektiv.

Dezinformační aktivity v Česku podle analytiků vyžadují zákonná opatření. Podle právníka Tomáše Sokola by se omezení v této oblasti dotkla svobody projevu, Ústava to však připouští. "Jde jen o to dohodnout se, co je nezbytné. Omezit svobodu slova je v pořádku, je-li to v demokratické společnosti potřeba pro ochranu bezpečnosti státu," říká.⁸

Otázkou zůstává, kde leží skutečná hranice mezi svobodou slova a hate speech. Dle zákona dokážeme definovat omezení v trestním zákoně. Ty zakazují vyjadřování sympatií k určitým hnutím, podněcování nenávisti vůči skupině osob z etnických nebo rasových důvodů, hanobení národa, rasy nebo etnické skupiny a šíření poplašné zprávy, která může vyvolat vážné znepokojení veřejnosti. Jsme tedy schopni nadefinovat v zákoně skutkovou podstatu.⁹ Hovoříme-li například o podpoře Putina, můžeme se přít o tom, jestli na Ukrajině probíhá genocida nebo terorismus, čímž už se dostáváme na hranici práva, postihující schvalování

⁶ Autor neznámý. *Hate Speech*. Wikipedia. cs.wikipedia.org/wiki/Hate_speech

⁷ Center for Technology and Society. *How Can Online Anonymity Affect Hate?* www.adl.org/resources/backgrounder/backgrounder-how-can-online-anonymity-affect-hate

⁸ Anna Dohnalová. *Omezit svobodu slova je v pořádku, je-li to nezbytné pro bezpečnost státu, říká Sokol*. zpravy.aktualne.cz/domaci/trestat-dezinformatory-je-slozite-svobodu-slova-vsak-stat-om/r~dfd43ee6c08b11ec8d900cc47ab5f122/

⁹ Tomáš Pika. *Kam až sahá svoboda slova? Hrana je zákon a jeho výklad, vysvětluje odborník Bartoň*. iROZHLAS. www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik

terorismu a genocidy. Na tom by se tedy dal rozsudek postavit. U podobných situací však vždy záleží na konkrétních okolnostech. Je obtížné stanovit přesné a předem definované hranice.

Vytvořit zákon, který vyžaduje takovou míru individuálního posuzování, je téměř nemožné.

Pokud chápeme svobodu slova jako privilegium poskytované státem, které může být kdykoliv odebráno, poté svoboda slova jako taková ztrácí význam. Svoboda slova je svobodou právě proto, že ji nikdo nemá právo omezovat. Stačí jedno omezení a svobodu slova ztrácíme.¹⁰ Tento Úryvek textu Martina Niemöllera poukazuje na společnost, jež přehlíží útlak menšin či mu dokonce sama napomáhá. Zdůrazňuje tak předchozí myšlenku o svobodě slova.

Nejdřív přišli pro komunisty,

a já jsem se neozval, protože jsem nebyl komunista.

Pak přišli pro Židy,

a já jsem se neozval, protože jsem nebyl Žid.

Pak přišli pro odboráře,

a já jsem se neozval, protože jsem nebyl odborář.

Pak přišli pro katolíky,

a já jsem se neozval, protože jsem byl protestant.

Pak přišli pro mě

a tehdy už nezbyval nikdo, kdo by se mohl ozvat.

Odpověď na otázku rovnováhy svobody slova a regulaci hate speech není jednoznačná. Dle mého názoru vyžaduje nalezení správné rovnováhy pečlivé promýšlení právních a etických aspektů. Regulace hate speech by měla být zaměřena na ochranu před diskriminací a nenávisť, ale zároveň by měla respektovat svobodu projevu a minimalizovat riziko cenzury. Bavíme-li se o úpravě zákona, je důležité, aby regulace nebyla zneužívána k potlačení opozičních názorů, či omezování kritiky. Odpovědnost ze strany dohledových orgánů je klíčová pro zabránění možného zneužití moci. Vytváření regulací by mělo být konzultativním procesem, který zapojuje různé strany a odborníky, aby byla zajištěna reprezentace různých hledisek a názorů.

¹⁰ Ondřej Chlubna. *7 argumentů pro svobodu slova*. STUDENTS FOR LIBERTY. studentsforlibertycz.cz/7-argumentu-pro-svobodu-slova/

Seznam zdrojů:

1. Autor neznámý. *Svoboda projevu*. Wikipedia. cs.wikipedia.org/wiki/Svoboda_projevu
2. Listina základních práv EU. Hlava 2. Článek 11 - svoboda projevu a informací. fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/11-svoboda-projevu-informaci
3. Autor neznámý. *Nenávistný projev (hatespeech)*. JSNS.CZ. www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/analyza/hejt
4. Institut H21. *Demokracie a svoboda*. www.ih21.org/demokracie-a-svoboda
5. LibertiesEU. *Svoboda projevu: Zde je důvod, proč je její ochrana tak důležitá*. www.liberties.eu/cz/stories/svoboda-projevu-liberties-advokacie/12454
6. Autor neznámý. *Hate Speech*. Wikipedia. cs.wikipedia.org/wiki/Hate_speech
7. Center for Technology and Society. *How Can Online Anonymity Affect Hate?* www.adl.org/resources/backgrounder/backgrounder-how-can-online-anonymity-affect-hate
8. Anna Dohnalová. *Omezit svobodu slova je v pořádku, je-li to nezbytné pro bezpečnost státu, říká Sokol*. zpravy.aktualne.cz/domaci/trestat-dezinformatory-je-slozite-svobodu-slova-vsak-stat-om/r~dfd43ee6c08b11ec8d900cc47ab5f122/
9. Tomáš Pika. *Kam až sahá svoboda slova? Hrana je zákon a jeho výklad, vysvětluje odborník Bartoň*. iROZHLAS. www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik
10. UOLLB First Class Law Notes. *Why Is Freedom of Speech Important?* uollb.com/blog/law/why-is-freedom-of-speech-important
11. Autor neznámý. *Informační bublina*. Wikisofia. wikisofia.cz/wiki/Informa%C4%8Dn%C3%AD_bublina
12. Ondřej Chlubna. *7 argumentů pro svobodu slova*. STUDENTS FOR LIBERTY. studentsforlibertycz.cz/7-argumentu-pro-svobodu-slova/